

ОФШОРИ ЯК МЕТОД ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

OFFSHORE AS A METHOD OF OPTIMIZATION TAXATION IN UKRAINE

Васильєва М.О.,

аспірант кафедри фінансового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена висвітленню сутності й розкриттю доцільності вивчення питань офшорної політики України, можливостей теоретичного й практичного просування в зовнішній і внутрішній політиці. Проаналізовано досвід різних країн, позитивні та негативні аспекти можливості впровадження офшорних юрисдикцій на території України.

Ключові слова: офшори, юрисдикція, резидентство, подвійне оподаткування, оптимізація оподаткування.

Статья посвящена освещению сущности и раскрытию целесообразности изучения вопросов офшорной политики Украины, возможности теоретического и практического продвижения во внешней и внутренней политике. Проанализированы опыт различных стран, положительные и отрицательные аспекты возможности внедрения офшорных юрисдикций на территории Украины.

Ключевые слова: офшоры, юрисдикция, резидентство, двойное налогообложение, оптимизация налогообложения.

The article devoted to the coverage of the nature and appropriateness of the disclosure of the study and the focus on offshore policy. Consideration of the possibility of theoretical and practical promotion of foreign and domestic policy. It analyzes the experience of different countries, the positive and negative aspects of the possible introduction of offshore jurisdiction in Ukraine.

Key words: offshore, jurisdiction, residency, double taxation, optimization taxation.

Актуальність теми. У статті досліджується правова природа офшорної політики різних держав і набуття й упровадження на українському ґрунті складових, які здатні оптимізувати податкову систему загалом; актуалізується широке коло питань, пов'язаних із взаємозалежними категоріями подвійного оподаткування та офшорних юрисдикцій; вивчаються закономірності й структура розвитку наукових знань із протоколюванням у законодавстві тих питань, які поставлені економічними реаліями в державі.

Необхідність дослідження теми правової природи офшорів викликана розвитком цього інституту в країнах із розвинутою економікою та необхідністю запроваджувати іноземний досвід у реаліях вітчизняної правової системи. До сьогодні це питання не розглядалося в значних обсягах і є значним упущенням на теоретичному рівні. Тому важливим є приділення уваги вивченню наявних надбань західних фінансистів і економістів з метою залучення аналітичного потенціалу й урахування іноземного досвіду для подальшої розробки теорії, методології фінансово-правової науки. Саме тому метою статті є подальша теоретична розробка сутності офшорних юрисдикцій для врегулювання цих питань на найвищому законодавчому рівні без допущення неточностей і оптимізація науки й практики.

Виклад основного матеріалу. У нових економічних умовах Україна потребує запровадження нових методів генерування та стимулювання фінансових потоків, розвитку ринку фінансових послуг. Це дасть змогу вирішити питання адаптації української економіки до умов, пов'язаних зі вступом нашої держави до Світової організації торгівлі (далі – СОТ), і про-

сування економічного зростання з урахуванням нових політичних, економічних, воєнних реалій.

У такій ситуації доречним є вивчення та розробка питань, які стосуються діяльності офшорного бізнесу, його законодавчого регулювання, і пошук шляхів використання механізмів офшорів під юрисдикцією України й на її території. Світовий офшорний бізнес є однією із найбільш динамічних галузей світової економіки, він активно впливає на формування фінансових глобалізаційних процесів – фундаменту економічної глобалізації загалом. У зв'язку з цим важливим є дослідження правової природи основи функціонування офшорного бізнесу й можливості його законодавчого вживання на економічний ґрунт України.

Офшорна зона (від англ. «поза територією берега») – це територія держави чи частина території, яка спеціалізується на наданні спеціального сприятливого правового режиму щодо іноземних юридичних осіб (нерезидентів) або резидентів своєї країни, що полягає в наданні низки послуг щодо ведення бізнесу: юридичне та податкове обслуговування, зручні умови під час реєстрації офшорних компаній, широкий спектр банківських послуг, що включає в себе збереження конфіденційності [1, с. 293].

Створення офшорних територій у певних регіонах світу зумовлено двома основними причинами: 1) близькість до центрів ділової активності; 2) відсутність у країн власних внутрішніх ресурсів для розвитку. У першому випадку офшорні території створювалися в промислово розвинутих країнах – США, Канада, Великобританія, Швейцарія, Нідерланди тощо. Друга причина продукувала виникнення офшорів у країнах Тихого океану й Атлантики, для цих країн прибутки від офшорного бізнесу є основним видом джерел фінансових ресурсів.

У середині 1990 рр. питання, пов'язані з офшорним бізнесом, були фактично невідомі в Україні: ринкової економіки не існувало, держава у своїх руках концентрувала монополію на зовнішньоекономічну діяльність, вільна конвертація валютних активів була майже не можливою. Із розвитком ринкових відносин усе більше підприємців стало звертатися за допомогою до офшорного бізнесу. На сьогодні більшість підприємців тримають свої активи за фасадом зарубіжних компаній, тому що там вони краще захищені від будь-яких зовнішніх посягань.

Використання офшорних схем великою мірою має позитивний характер для малого та середнього бізнесу, може забезпечити його від нездорової економіки України, яка страждає від корупції й недосконалості законодавства. Тому необхідно проаналізувати позитивні моменти використання офшорів для економіки загалом і резидентних компаній, які їх використовують:

- сприяння активізації різноманітних міжнародних фінансових потоків і прискорення обороту фінансових активів у світовому масштабі;
- забезпечення розвитку фінансових ринків;
- створення умов для диверсифікації інвестицій;
- розширення доступу до кредитів і кращого розміщення капіталів;
- загальне зменшення податкового тягаря у світі й тим самим стимулювання економічної активності й глобальних економічних процесів;
- зменшення ризику бути поглиненим для інвесторів, що краще забезпечує право власності, що, у свою чергу, може бути причиною економічного зростання, насамперед у країнах, які є донорами офшорів;
- офшори є активізаторами економічного зростання держав, на території яких вони розташовані, і чинниками, що впливають на їхній економічний розвиток, включаючи потенціал людського капіталу, що сприяє гармонізації розвитку світової економіки загалом;
- збільшують здатність до конкуренції компаній у національній і світовій економіці, підприємства отримують можливість здійснювати більш гнучкі стратегії для розвитку, особливо в боротьбі за ринки збуту продукції, з якою вони прийшли в економічний простір [2, с. 205].

Не тільки економіка загалом вииграє за рахунок офшорів, а й окремі суб'єкти підприємницької діяльності. Компанії-резиденти реєструють офшори переважно задля оптимізації оподаткування. Не останню роль відіграє вигідне використання офшорів під час оформлення угод в разі продажу нерухомості, бізнесу чи інших активів (якщо використовувати у схемах офшорні компанії із респектабельних юрисдикцій, зокрема США, то податки платити не потрібно, а також якщо укладати договір купівлі-продажу, то він оформлюється як продаж корпоративних прав, це всього лише 1%). Також, реєструючи свій бізнес як офшор, можемо мати можливість перемістити всі спори, що можуть виникнути в перспективі, у юрисдикцію, у якій зареєстрована компанія. Наприклад, якщо обирається країна з англосаксонською моделлю права, то

це допоможе захистити компанію від рейдерського захоплення, забезпечити розгляд справ у чесному суді.

Досвід європейських країн, що успішно подолали економічні проблеми, які зараз є актуальними для України, свідчить, що активне використання преференцій від застосування офшорів варто розглянути й для нашої держави. Для об'єктивного розгляду цих інституцій не можна забувати й про негативні моменти, які несуть використання офшорів підприємствами-резидентами, для національної економіки. Проте навіть їх можна застосувати на користь національної економіки, якщо ставити правильну мету. Отже, до мінусів можна зарахувати: таке

- 1) недобросовісна податкова конкуренція, яка може забирати прибутки в компанії-оншорів;
 - 2) потурання нестабільності у світовій економіці та фінансах, яке пов'язано з накопиченням в офшорних зонах великих обсягів капіталу;
 - 3) сприяння відтоку капіталу з національної економіки й тінізація бізнесу;
 - 4) отримання певних невинуватих преференцій окремими компаніями, які використовують офшори, перед іншими учасниками економічної діяльності, що не застосовують цієї стратегії;
 - 5) значний вплив на соціальну ситуацію в країнах-донорах, пов'язаних із негативною оцінкою суспільством ухилення від сплати податків за допомогою офшорів;
- 6) найбільші споживачі офшорних послуг – це великий бізнес: нафтовий бізнес, ретейл, виробники різної спрямованості, фінансові компанії. Виведення ними великих прибутків джерелом походження в Україні на підрядні організації, які надають різноманітні маркетингові, інформаційні чи консалтингові послуги, тим самим недоотримання до бюджету великих сум податків [3, с. 267].

Під час детального аналізу всіх аспектів стає очевидним, що одні й ті самі чинники, можуть оцінюватися по-різному, як негативно, так і позитивно одночасно. Важливим для уникнення негативного впливу розміщення капіталу в офшорних зонах є визначення причин, через які підприємства-резиденти виводять свої бізнес-конструкції за межі країни-донора, і необхідність розроблення на внутрішньо законодавчому рівні заходів для уникнення цього, а також розроблення стратегії дії щодо недопустимості того, щоб це було зроблено з метою уникнення сплати податків. Мається на увазі, що важливою є необхідність виокремлення мети, для того щоб правильно оцінювати діяльність компаній: це робиться задля незаконного уникнення виконання імперативних приписів своєї країни (ухилення від сплати податків або відмивання незаконно отриманих коштів) чи для оптимізації підприємницької діяльності (наприклад, використання спрощеної процедури реєстрації, податкове планування в міжнародних масштабах тощо), що дасть змогу невеликим підприємствам конкурувати з великими, тим самим це буде справляти сануючий вплив на економічну діяльність загалом.

На нашу думку, найбільшу загрозу для України становить вироблення законодавцями позиції, відпо-

відно до якої акцент ставився б тільки на негативному оцінюванні діяльності офшорних компаній та ігнорувався б момент можливості використання всіх можливостей, які надають офшорні механізми для розвитку бізнесу й покращення економічного клімату загалом. Для того щоб максимально мінімізувати ризики та негативні наслідки діяльності резидентних компаній у офшорах і оптимізувати ведення бізнесу, замало лише посилювати державний контроль над приватним сектором економіки з метою в довгостроковій перспективі оптимізувати фінансову сферу. Адже все одно підприємці будуть прагнути здійснити свої транзакції з максимальною вигодою й економією часу, ресурсів за законодавством інших країн. Це стосується і юридичного оформлення угод, і питань, пов'язаних із фінансовими транзакціями. Для цього варто взяти на пряму скористатися досвідом економічно розвинутих європейських країн, які, у свою чергу, відстоюють певною мірою подвійні стандарти в питанні використання офшорів. З одного боку, укладають міжнародні договори для уникнення подвійного оподаткування, а з іншого – легалізують на своїй території офшори на найвищому законодавчому рівні (чи самі є країнами-оншорами, тобто фасадними) [4, с. 47].

Логічно, що уряд з метою мінімізувати негативний вплив відтоку капіталів до офшорних зон має здійснити певні заходи і створити умови, що дають змогу збільшити фінансовий результат від здійснення економічної діяльності підприємствами. Для виправлення ситуації можна переосмислити політику, яка стосується таких заходів:

1) варто переосмислити принципи обліку та оподаткування активів. У сучасному вигляді податковий облік призвів до того, що всі активи перемістилися до офшорів;

2) установлення податку на вивіз капіталу;

3) також зобов'язати компанії сплачувати податки за місцем ведення бізнесу.

Головною метою для оптимізації використання офшорів є зрозумілість і передбачуваність законодавства, необхідність того, щоб підприємці, порівнявши закордонну й національну юрисдикцію, не знайшов пріоритетів використання іноземної. Якщо все буде досягнуто, то бізнес із офшорами буде не таким масштабним. У цьому випадку потрібно розрізнити мету: компанії застосовують офшори, щоб отримати надприбутки, або для того, щоб просто проіснувати.

Безумовно, уряд працює в дуже тяжких умовах, але саме зараз є момент, коли можна втілити в життя реформи, які можуть спочатку бути не популярними серед населення, але в перспективі зможуть відіграти важливу роль у процесі покращення стану економіки загалом. Але здійснення певних заходів не має

бути просто прикриттям лобістських дій на користь великого бізнесу, а повинно мати на меті якісне реформування економіки держави. Для цього потрібно провести реформи, що будуть стосуватися передусім саме оптимізації національної економіки через застосування офшорних механізмів для зменшення виведення великих капіталів у вільні економічні зони, посилення боротьби з агресивною політикою оподаткування для малого та середнього бізнесу. Для цього уряд має здійснити конкретні дії, а не робити популістські кроки.

Роль держави може виявитися в розробленні стратегії для діяльності офшорного бізнесу під юрисдикцією України, створенні сприятливих умов для розвитку бізнесу: спрощення податкової звітності й обліку, мінімізація особистої присутності в органах, зменшення фіскального тиску на інвестиції, створення соціально справедливої податкової системи, децентралізація податкової системи.

На нашу думку, доречною було б реалізація всіх перерахованих вище заходів не на території всієї держави, а на її певній частині. Реалізація шляхом створення в Україні ринку офшорних послуг, який мав би змогу створити конкуренцію із суміжними ринками за інвестиції та грошові ресурси (ураховуючи вдалу геополітичну позицію нашої держави на перетині Західної й Східної Європи).

Утілення в життя програми розвитку офшорів на території України має позитивно впливати на підвищення конкурентоспроможності українських суб'єктів підприємництва: малого та середнього бізнесу за рахунок використання національних офшорних центрів задля оптимізації фінансових потоків, а також формування нових категорій платників податків, які будуть складатися з осіб, зареєстрованих в офшорних центрах.

Висновки. Ринку офшорних послуг є дуже перспективним для України. Це пов'язано з тим, що в умовах сильної конкуренції країни, зацікавлені в його монополізації, ведуть доволі агресивну політику. На сьогодні наша держава не є сильним конкурентом для розвинутих країн Європи в силу свого ослаблення через низку економічних, політичних, воєнних факторів, проте є потенціал розвитку переваг, насамперед розвитку внутрішнього економічного становища. Розвиток ринку офшорних послуг на території держави зможе стати зв'язною ланкою між розвитком внутрішнього та зовнішнього ринків. Загальна тенденція до світових глобалізаційних процесів, у тому числі й в економіці, має сприяти цьому. Розвиток офшорних ринків на території держави має також оптимізувати наслідки вступу України до СОТ і вирішити питання адаптації національної економіки до нових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Rogers-Glabush Julie. IBFD International Tax Glossary / Julie Rogers-Glabush. – Amsterdam, 2015. – 552 с.
2. Налоговая оптимизация: принципы, методы, рекомендации, арбитражная практика / под ред. к. ю. н. А.В. Брызгалова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт-Издат, 2006. – 304 с.
3. Миляков Н.В. Налоговое право / Н.В. Миляков. – М. : ИНФРА-М. – 383 с.
4. Хубер Б. Формирование налоговой системы и теория оптимальных налогов / Б. Хубер // Politeconom. – 2000. – № 2 (15). – С. 46–51.